

cialis' i *xarxet* 'anas crecca' (AORBB III, 51).

Xerxo, *xerxó*, V. *xarxa* Xescle, V. *cercle*; afegim-hi *xescla* Gxa. (MrnVayreda, *Carlinada* II, p. 32), arànès *šeskle* però Luixon *šéukle* «cercle» (RLR XLVI, 318) *Xesques*, V. *xascar* *Xet* i *xeta*, V. *xai* *Xetar*, V. *aixeta* i *deixatar* *Xètiga*, *-tic*, *-tigós*, V. *xacra* *Xeta*, *xetar*, *xetó* i *aixeta* I, 113a, per comparació amb el forat de la bóta: «forat que's fa a la roba ab foc» de la Vall d'Ager (Porcioles, *Folkl.*, p. 40, on *xaton* deu ser fals singular del plural *xatons* Afegim-hi Comenge «*eschetà*: mesurar, jauger; *eschetà*-s: abxuter, *débuter*» (Dupleich, *Pat. de St. Gaudens*).

Xetra, V. *setrill* *Xetxa*, formació infantil reiterativa, com *caca* *Xetxamec*, V. *xerrameca* (XERRAR) *Xètxera*, V. *xàtxera* (XANXA) *Xetxina*, V. *xixina* *Xeu* (ocell), V. *xec*; *fer xeu*, V. *xeuba*

XEUBA, adj. mall. (*šéubá*) «dona bàmbola, beneita, insolent», Moll, *BDLC* XIV, 84: és clar que és fonèticament impossible fer-lo venir de l'àr. *kilba* 'gossa' com volia Moll, però ens comprèn que pensés en un arabisme, com ho suggereix l'estructura. I com veurem, es pot sospitar que tanmateix sigui d'origen àrab, si bé no aquest.

És conegut com a terme insultant per a una dona «necia, tonta, bleda» (*Dag.*); i en les *Comèdies* de Bart. Ferrà (*IdOr* I, 185); *xeubes* adj. pl., gènere ambigu, *BDLC* XII, i el menys freqüent masc. *xèubo* «beneyt, blay» com a ex. de mot en *zo* AMAlcover (*BDLC* XI, 256).

Cercant l'origen, potser ens hem de guiar per la frase predilecta d'AMAlcover, *fer xeu* 'prosperar': «dins aquesta terra ses figures no hi fan *xeu*», «si no estudis, faràs poc *xeu*», «mentres els valencians no tinguin aquest criteri, poc *xeu*, pocs progressos, faran a favor de la llengua» (*BDLC* VI, 225). ¿Es tractaria, doncs, d'una creació expressiva? Aqueixa estructura simple es prestaria a creure-ho.

Però potser no sempre fou tan simple, car *AlcM* (tot donant la pronúncia *šéu*) reconeix que d'altres pronuncien *šéubá* (e oberta), i que a Manacor en lloc de *xeubo* es diu *xeu* 'beneitor': podria tractar-se, doncs, de la reducció bastant normal de *-up* a *-u* (*Espinau*, *Montcau* < *-caub*, *Montau* de Begues < *Montalb.*); i llavors això ens podria dur cap a l'arrel àrbiga *šub*, que és «mèler, tromper, marchander» (Belot, 392b13f.); no molt antiga ni gaire descabdellada, però tanmateix no estranya a la llengua vulgar (Dozy, *Suppl.* I, 797b, 798a), car hi ha *šūb* 'xafogor' i *šūba* «pala». *PAlc.* De la idea de 'xafogor' i de 'barreja' (i més si també fou vulgar en la d'enganyar' i 'baratar') s'arriba fàcilment al doble sentit pejoratiu i melioratiu de *xeuba* i *fer xeu*.

També es pot pensar que, alhora, hi hagués suma amb el verb romànic *eixaubar* 'emblanquinar' EX-ALBARE, car justament aquest és usual a Mallorca: diu el dicc. Tarongí: «*aixaubar*: escampar una capa de calç o mescla damunt ses parets, *revocar*; blanquetjar ses parets amb guix --- *enlucir*; emblanquinar amb guix

una paret; *blanquear*; aplanar sa paret, igualant-la amb guix, y raspant-la: *jaharrar*»; «*aixubat*: la capa o mescla --- *revoque*; --- *enlucido*».

Possiblement hem d'ajuntar amb el *xeu* mall., el mot *xiu* de sentit no gaire diferent: tort. *xiu* «camí, seguida, torn», *BDC* III, 114; a la Ribera *tenir mal xiu* 'tenir mal aspecte un arbre, una bèstia' (Bladé, *Topon. de Benissanet*, 152); «enguany el blat porta mal *xiu*», «la vostra xiqueta porta mal *xiu*» maestr. i tort.; *fer éiu* 'ser bons amics, lligar bé unes persones' val. (que aquestes coses s'usin a l'Emp. i Cardona com diu *AlcM*, no donant-ne proves ho deixem a benefici d'inventari). *Dur una cosa poc xiu* Pollença; eivissenc «*chiu*: gust» (Pérez Cabrero). En termes de medicina popular «fer *xiu*: sortir d'una malaltia favorablement; espt. d'una malaltia crònica depauperant» (doctor Alsina i Bofill, 1984).¹

L'alternança *eu/iu* no descarta pas l'etimologia àrbiga però podria reforçar la idea d'una creació expressiva. En canvi, no té cap versemblança que això vingui de la idea de piular, com vol *AlcM*, agrupant-ho al *xiu-xiu* i al *xiu* dels ocells, del qual hauria hagut de fer mot a part, sense subordinar-li abusivament aquells mots (com accepcions §§ 4-6), amb els quals no tenen res en comú pel sentit; tampoc és versemblant que vingui de *XIA* o *xiot* nom del mantell (per més que Bladé ho compari enginyosament amb *tenir mala peça al teler*; però és rebuscat). No és que en àrab hagi pogut existir una variant **šūb* amb kestra (difitong impossible en fonètica àrbiga), però *šūb* anant *ā* darrere la *š*, so tan palatal, podia sonar amb una *ç* molt tancada en el vulgar dels tagarins o moriscos nostres (cf. àr. *šāuz*, *laūz* > tagarí *geuz*, *leuz* etc.) i llavors l'etimologia popular *xiot* i *xiu-xiu* acabaria de fer-la tancada.

¹ També en la variant amb *i* deu haver-hi hagut el sentit de beneitura, per més que no ens consti més que pel Lab. de 1888: «*xiu* (és un benedictus) beneyt del cabàs; clergue papanates que, cantant en lo cor, llegeix les xifres romanes com català».

Xeulit, V. *xiular*

XEVAT, adj. eiv. (que *AlcM* i d'altres escriuen *xavat*); probablement d'origen mossàrab, del ll. *šibātus* 'alimentat, tip'.

Segons *AlcM* el sentit seria «content, satisfet». De fet les dades s'acosten a això, però no hi coincideixen: «*chevat*: sano, bueno», PzCabr.; els contextos semblen oscillar entre la definició d'*AlcM* i 'tranquil', 'trempat', 'engrescat, enfavat': «Jo sempre vui vení aquí / mentre no em neguis s'entrada: / per res et puc avorrir / perquè ets sa meua estimada. / — Moltes gràcies: si és així, / tenc més sort que no pensava; / només serà, que ho vols dir, / per tenir-me més *xavada*», cobla popular JnCastelló (*Ibiza y Form.*, 94); «—Miau, miau!—, miolà es gatet, de una manera tan dolça que sa rateta quedà tota *xavada* amb ell»; JnCastelló (*Rond. Eiv.*, 23).

O 'tranquil, sense inquietud': «ja ho veig! —aclari